BESCHOUWINGEN OVER HET RAPPORT PYTTERSEN.

DOOR

B. J. KLUVERS.

Als bijlage van de Surinamebegroting 1923 is aan de Staten-Generaal overgelegd het „Rapport omtrent de uitkomsten van een voorloopig onderzoek naar de levensvatbaarheid van landbouwbedrijven in Suriname, met toepassing van moderne cultuurmethoden, in opdracht van Zijne Excellentie den Minister van Koloniën” door Tj. Pyttersen.

Een reeks artikelen, door den heer P. gepubliceerd na de verschijning van het rapport der studielcommissie van het Suriname Studie-Syndicaat waren de aanleiding tot deze opdracht.

De algemeene strekking van die artikelen kwam in het kort hierop neer, dat:

de oplossing van het Surinamevraagstuk niet zou zijn een arbeiders- en bevolkingsvraagstuk, daar de toepassing van mechanische kracht in deze landbouwkolonie, zij het bij extensieven landbouw, van af de boschontginning, den handenarbeid voor het overgrootc deel zou kunnen uitschakelen;

daarmee, bij uitbreiding der cultures, de in het land aanwezige werkrachten wel is waar niet geheel in de behoefte zouden kunnen voorzien, maar dat men er toch ver mee zou komen en de noodige aanvulling van buiten niet van grootc beteekenis te achten ware;

de lichte gronden aan den middenloop der grootc rivieren zich het best daartoe eigenen en die gronden in een ver verleden reeds bewezen hebben geschikt voor cultures te zijn;

het alluviale kustland met zwaren, alhoewel vruchtbaren bodem, ook wegens noodige kostbare inpoldering, derhalve minder de aandacht voor grootc cultuurbedrijven verdient dan genoemde lichte gronden;

de in het land aanwezige waterkracht door omzetting in electrische energie ten dienste van de landbouwindustrieën moet worden benut;

het rapport van genoemde studielcommissie hier en daar handelt over de lichte gronden langs den middenloop der grootc rivieren en de toepassing van landbouwmachines, maar niet voldoende aandacht aan de combinatie dier factoren door de commissie geschonken was, waarom haar rapport niet af was.

de conclusie dier commissie, die de oplossing van het arbeiders- en bevolkingsvraagstuk op de eerste plaats stelde, onjuist was.

De schrijver liet in die artikelen verschillende cultures de revue passeeren met als kern van zijn toekomstplannen het schema eener uitgestrekte suikeronderneming op lichte gronden langs den middenloop van de Surinamerivier.

Voor den opzet van een dergelijk suikerbedrijf heeft hij toen niet de verwachte belangstelling gevonden.

In een later artikel volgde een pleidooi voor een groot machinaal rijstbedrijf b.v. in de vlakke, omsloten door de Coppename-, Wajombo- en Nickerierivieren, waarmede althans voor dit gewas aan de kuststrook de voorkeur werd gegeven.

In die artikelen heeft de heer P., wat de vervanging van handen- door mechanischen arbeid in het veldwerk betreft, zijn gedachten den vrijen loop gelaten. Hoe sympathiek zijn studiewerk ook was, de publicaties moesten bij den lezer, althans bij den in tropische cultures niet onkundige, den indruk achterlaten, dat de wensch van den schrijver niet zelden de vader der gedachte was geweest. Gezien het proefstadium, waarin de toepassing van machines in den tropischen landbouw toen verkeerde, stonden 's schrijvers ideeën voor de naaste toekomst slechts ten deele op den bodem der werkelijkheid. Problemen als het ontginnen van tropisch oerwoud met behulp van machines, het machinaal onderhoud van z.g. meerjarige cultures, het machinaal oogsten van allerlei gewassen en vruchten, om eenige te noemen, bleken voor het geestesoog van den schrijver nauwelijks meer te bestaan.

Het arbeidersvraagstuk, van welks bevredigende oplossing de Nederlandsche Handel Maatschappij het al of niet bouwen eener nieuwe, moderne fabriek op haar suikerplantage Mariënborg heeft laten afhangen, bleek de heer P. niet als een vraagstuk van groote betekenis te voelen, evenmin het bevolkingsvraagstuk.

Eenigszins begrijpelijk als men zich indenkt, hoever de taak der landbouwmachine reeds door hem afgebakend was.

Nu de heer P. de kolonie bezocht heeft en ook andere cultures dan suiker en rijst door hem gezien konden worden om zijn ideeën aan de werkelijkheid te toetsen, hij nader kennis heeft gemaakt met de rijke alluviale kuststrook en ook wat van de meer zuidelijk gelegen lichte gronden heeft gezien, nu is een rapport van zijn hand verschenen, dat over de geheele lijn de conclusies der studiecommissie onaangetast laat.

Omtrent de levensvatbaarheid van met toepassing van moderne cultuurmethoden in Suriname te vestigen landbouwbedrijven, waaromtrent volgens de Memorie van Toelichting op de Suriname begroting 1923 het onderzoek is ingesteld, schenkt dit rapport

geen bevreemding aan de door zijn artikelen opgewekte verwachtingen.

Van allen smuk ontgaan, geeft het in wezen weinig, dat uitgaat boven de vermeldingen ter zake in het rapport der studiecmissie, wier opdracht niet dezelfde omlijning had en sedert wier bezoek aan de kolonie al weer meer dan 3 jaren verstreken zijn.

Berichten van jongen datum over proeven met machinale bewerking van zware klei op Java, welke berichten, naar uit diens rapport valt op te maken, den heer P. tijdens zijn verblijf in Suriname nog niet bekend waren, leverden ten slotte de stof, die dit rapport in hoofdzaak moet dragen.

Over de lichte gronden in het binnenland in combinatie met mechanische hulpmiddelen, geeft het rapport niets meer dan de studiecmissie deed.

In een artikel, voorkomende in de W.-I. Gids van Februari '22 heb ik uiteengezet, tot welke meer bescheiden proporties zijn „Nieuwe wegen” m.i. voor de naaste toekomst terug te brengen waren en aangetoond, dat:

genoemde studiecmissie zich in haar rapport heeft uitgesproken voor grootbedrijven en moderne methoden;

de toepassing van landbouwmachines, voor zoover haar dit mogelijk of spoedig mogelijk voorkwam, ter besparing van handenarbeid en ook ter verkrijging van hoogere productie, als vanzelf sprekend door de commissie werd aangenomen voor de cultures, die zich daartoe leenen;

behalve een uitvoerige paragraaf, gewijd aan het proefstadium, waarin de mechanische grondbewerking in Suriname en Demerara verkeerde, verschillende hoofdstukken in haar rapport daarvan getuigen;

elk nieuw grootbedrijf, ondanks de toepassing van landbouwmachines, voor zoover die in de naaste toekomst mogelijk zal blijken, toch nog duizende handen zal vragen;

de commissie ter verkrijging van een algemeenen indruk een onderzoek had ingesteld naar den aard der lichte gronden aan den middenloop der groote rivieren en de beste daaronder, de zandig-leemige vlakten, geschikt geoordeeld heeft voor bepaalde cultures, waarvoor de polders van de kuststrook met zwaren bodem en dicht opeengelegen afwateringen zich niet of minder eigenen.

Meer dan de verwachte specialiseering toont het rapport P. een richting van onderzoek als dat der studiecmissie.

Na een voorwoord volgt een beschrijving van land en volk, van de eerste landbouwondernemingen, den tegenwoordigen toestand der landbouwondernemingen, waarna het arbeidsvraagstuk, de mechanische hulpmiddelen, de suikercultuur op Java, de verwachtingen van de cultures in Suriname, de suiker in naburige streken, de opwekking van kracht en de wegeaanleg behandeld worden; daarop volgen slotbeschouwingen over voorstellen van

vroegere rapporteurs en wat noodig is voor de kolonie, om te eindigen met voorstellen.

In de beoordeeling der verdiensten van Creool, Britsch-Indiër en Javaan als kleine landbouwer komt de eerste er als gewoonlijk slecht af. Voor boschwerk wordt diens bruikbaarheid erkend, over den Creool als vakarbeider en voor fabriekswerk wordt geen oordeel gegeven.

Met betrekking tot de tegenwoordige suikerindustrie in Suriname worden eenige korte opmerkingen gemaakt over de verouderde fabrieken, de cultuurwijze, het transport enz., die uit den aard der zaak weinig nieuws kunnen bieden na vroegere mededeelingen daaromtrent. Ook wordt het bouwen eener nieuwe, op moderne leest geschoeide, kostbare fabrieksinstallatie door de Ned. Handel Maatschappij gememoreerd, waaruit wordt afgeleid, dat genoemde instelling in de ontwikkeling der Sur. suikerindustrie toekomst ziet. Voorts wordt in een noot vermeld, dat een der suikerfabrieken wil overgaan tot de aanschaffing van een installatie voor het fabriceeren van industrieelen alcohol en aether uit melasse, daar de benzine voor motoren vervangen zou kunnen worden door een mengsel van beide producten.

Onder de factoren, die den achteruitgang van de Sur. suikerindustrie veroorzaakt hebben, noemt schrijver last not least de beschikking over ontoereikende werkkrachten. Hij zal daarmede doelen op de lange periode na de vrijkoming der slaven, toen het verloop niet door immigranten werd aangevuld. Hier valt op te merken, dat een toestand, die voor de meeste plantages overeenkomst begon te krijgen met bedoelde periode, tijdens de oorlogsjaren is ontstaan. Thans wegvloeiing van arbeidskrachten, wier verbintenis afliep, naar de vestigingsplaatsen zonder nieuwen aanvoer. Voor de kolonie wel is waar een betere beweging dan na de vrijmaking der slaven, maar voor de plantages een toestand, die evenzeer op algemeene ontreddeering zou zijn uitgelopen, indien niet juist op tijd een einde aan den oorlog gekomen ware en maatregelen getroffen hadden kunnen worden om een krachtiger aanvoer dan ooit te verzekeren.

De studiecommissie heeft zich kunnen overtuigen van den ellendigen toestand, waarin vele plantages allengs gekomen waren en, meer nog dan vroegere onderzoekers, kunnen voelen, dat het Surinamevraagstuk in de eerste plaats een arbeiders- resp. bevolkingsvraagstuk moest zijn en dat ook de verre toekomst van cultuurnedernemingen te dien opzichte zoo goed mogelijk verzekerd behoort

de te worden. Eens zal de tijd komen, dat deze in hoofdzaak aangewezen zullen zijn op de vaste bevolking, nadat de immigratie onder contract zal hebben opgehouden.

Zonder den ongetwijfeld belangrijken factor van moderne cultuurmethoden voorbij te zien, die de heer P. in zijn artikelenreeks als de eenige redding beschouwde, heeft de commissie het arbeidersvraagstuk op het eerste plan moeten stellen en ter zake middelen beraamd, die den ondernemingsgeest zouden kunnen bevorderen. Uitgaande van het principe, dat de kolonie evenzeer gebaat is met een sterken aanwas der vaste bevolking als de plantages met een geregelde voorziening van werkkrachten, was haar voornaamste, met krachtigen steun van gouverneur Staal door minister de Graaff overgenomen voorstel om een belangrijk grooter aandeel in de intusschen hoog opgevoerde aanvoerkosten van immigranten ten laste van het gouvernement te nemen dan het geval was.

Heeft de commissie ten deze de sanctie der regeering niet zoo ver kunnen krijgen als haar gewenscht voorkwam, de planter is met de getroffen maatregelen in ieder geval in beter en zekerder conditie gekomen. Mocht deze regeling tot heden geen resultaat hebben opgeleverd voor de uitbreiding van den grooten landbouw — na de invoering volgde weldra de algemeene economische inzinking — vast staat, dat de plantages er in dezen slechten tijd mee gebaat zijn en ook, dat de Ned. Handel Maatschappij alleen op grond daarvan haar besluit tot het bouwen der moderne fabriek heeft willen nemen, hetgeen van groot belang voor de kolonie is.

Het lijdt geen twijfel of dit lichaam zal eveneens de cultuurmethoden op Mariënborg gaan herzien, althans dit beproeven, zoodra de uitkomsten met landbouwmachines op haar Java-ondernemingen daartoe aanleiding kunnen geven.

Natuurlijk zou de N.H.Mij. na een bevredigende oplossing der arbeidsregeling het besluit tot het vastleggen van een paar miljoen ter vernieuwing harer suikerfabriek niet genomen hebben, indien het vertrouwen in de toekomst der suikerindustrie in Suriname ontbroken had.

In dit verband kan mede besproken worden, hetgeen de heer P. in een ander hoofdstuk over den ingevoerden maatregel van 15 cts bijdrage per immigrant per werkdag aan het immigratiefonds uit het schrijven van een belanghebbende ten beste geeft. Deze acht dien maatregel onder de tegenwoordige omstandigheden geenszins een voordeel als velen verwacht hebben. Ongetwijfeld was het voordeel beduidender, toen de aanvoerkosten tot boven de

f.500.— per hoofd gestegen waren; toch geloof ik niet ver van de waarheid te zijn, als ik schat, dat onder de tegenwoordige omstandigheden het aandeel van het gouvernement nog ongeveer de helft zal bedragen.

De planters hebben een verzoek ingediend om de aanvoerkosten geheel ten laste van het gouvernement te brengen. Om de vestiging van nieuwe ondernemingen in de hand te werken en den bevolkingsaanwas zooveel mogelijk te bevorderen, zou daarvoor alles te zeggen zijn, indien de tijden normaal waren. Ik twijfel er aan of het in financieele moeilijkheden verkeerend moederland bereid zal worden gevonden dien maatregel thans door te voeren.

Het rapport P. bevat een uitvoerig hoofdstuk over de positie van de suikercultuur op Java. Dit handelt o.m. over de aldaar stijgende onzekerheid op den grond, de moeilijke verkrijging daarvan, de hooge grondhuren en de blijvende verhooging van den kostprijs met enkele guldens per picol meer dan voor den oorlog, toen de kostprijs op f 6.50 per pic. te stellen was. Alle tezamen factoren, die den schrijver leiden tot de gevolgtrekking, dat de toekomst van de Javasuikerindustrie zich niet rooskleurig laat aanzien, dat de groote voordeelen dezer industrie, niet dure grond en goedkope werkkrachten, geleidelijk verdwijnen. Als gevolg daarvan heet de concurrentie van andere suiker produceerende landen steeds scherper te worden, daar Java voor het overige geen bijzondere voordeelen aan de suiker biedt. Hieromtrent valt in het midden te brengen, dat toestanden zich snel kunnen wijzigen. Een tweetal jaren geleden liet de toekomst van Java's suikerindustrie zich inderdaad weinig bemoedigend aanzien, toen de moeilijkheden schier niet van de lucht waren en aanhoudende stijgingen over de geheele lijn de kostprijzen bleven opjagen. Met het intreden der malaise was echter het keerpunt bereikt en ik geloof, dat er weinig landen ter wereld zullen zijn, waar zoo snel maatregelen getroffen konden worden, die daling der kostprijzen bewerken zullen. Zoo moeilijk als de heer P. de toekomst voor de Javasuikerindustrie schildert, kan ik deze thans niet inzien. Het kan zeer goed zijn, dat de gemiddelde kostprijs er enkele guldens boven dien van voor den oorlog blijft, maar in andere suiker produceerende landen zal men te dien opzichte er wel niet gunstiger voorstaan. Op Java zijn loondalingen gemakkelijker door te voeren dan elders.

Dit alles neemt niet weg, dat Suriname op vele gunstige voorwaarden voor de suikerindustrie kan wijzen, hetgeen de heer P. met vorenbedoeld betoog in een sterker licht heeft willen plaatsen.

Omtrent koffie geeft rapporteur eenige hem genoemde kostprijzen. Voor een onderneming van behoorlijke grootte zal deze z. i. ± 50 ct per KG. bedragen.

Hij vergist zich, waar hij aanvoert, dat de Liberiakoffie wegens beperkte wereldproductie op het oogenblik een bevoorrechte marktpositie heeft en vooral de Scandinavische landen Liberia vragen. Sedert de studiec ommissie haar rapport schreef, heeft deze koffiesoort haar bevoorrechte marktpositie sterk ingeboet; de vraag van Scandinavië is thans gering. Producenten moeten, willen zij niet op hun product blijven zitten, zich thans tevreden stellen met prijzen, die weinig afwijken van de Santosnoteeringen.

Moge dit krachtige product spoedig haar vorige positie herwinnen.

Voorts vindt men in dit hoofdstuk een betoog van een belanghebbende, dat de verhoogde loonen der arbeiders niet tot vermeerdering van hun inkomsten geleid hebben, dat zij dus minder arbeid aan de plantage leveren, dat men daarom meer immigranten noodig heeft dan vroeger, met als gevolg meer bouwkosten, opzichters, hoofdlieden en belasting.

Daaromtrent ware een enquête gewenscht, teneinde zoo noodig maatregelen tot verbetering te beramen.

Over de cacao vindt men, behalve de gunstige uitkomsten der krullotenbestrijding volgens methode Prof. Dr. Stahel nog vermeld, dat de bestrijding der gevreesde thripsplaag door kalkbespuiting aanvankelijk goede resultaten schijnt te hebben. Een doorwrochte studie over dit onderwerp door den heer Reyne heeft kort geleden het licht gezien.

Voorts wordt gememoreerd, dat Prof. Stahel, directeur van het proefstation, verwacht de cacaoproductie aanzienlijk te kunnen opvoeren door oculëering met materiaal, afkomstig van moederboomen met uitmuntende eigenschappen.

Voor de Liberiakoffie streeft deze geleerde naar gelijk doel door verenting. In een door rapporteur geciteerd schrijven klaagt Prof. Stahel, dat het tot dergelijke doeleinden in 1917 opgericht Selectiefonds niet over voldoende middelen beschikt om dit werk krachtig aan te pakken.

Ik heb een dezer dagen een plan onder oogen gehad, speciaal voor de cacaoveredeling door laatstgenoemde ontworpen. Volgens dat plan stelt Prof. S. zich voor een ± 70 akkers grooten selectie-tuin aan te leggen. Daarin zouden jaarlijks 250.000 cacaoplanten te kweeken zijn voor een uitlevering van 100.000 geslaagde oculaties, die er $2\frac{1}{2}$ jaar moeten blijven om dan tegen een prijs, aanzien-

lijk beneden den kostprijs, aan de planters te worden geleverd, die den vollen kostprijs niet kunnen dragen. Het is nauwelijks te verwachten, dat het plan, zooals het ontworpen is, een gunstig onthaal zal vinden, nu het motto „bezuinigen” is. Intusschen is het van groot belang, dat de weinig handen eischende cacao-cultuur in stand blijft. Wil deze goed loonend zijn, dan is opvoering der productie geboden. Een belangrijk grooter selectietuin dan de bestaande verdient daarom alleszins een krachtigen financieelen steun van de regeering. Moge deze niet zoover willen gaan als Prof. Stahel wenscht, een niet te karige subsidie zou reeds veel nut kunnen stichten.

Bij nadere kennismaking met de voor deze kolonie belangrijke cultures als koffie en cacao moet rapporteur wel tot inzicht zijn gekomen, dat voor het veldwerk vooralsnog weinig te verwachten is van vervanging van handenarbeid door machines. Over een daarnaar ingesteld onderzoek geeft het rapport geen bescheid.

Omtrent bananen (in Suriname bacoven geheeten) merkt de heer P. op, dat de kolonie voor deze cultuur belangrijke voordeelen biedt boven exportlanden als Jamaica, Columbia en de Canarische eilanden, waar grond, werkkrachten en transport veel meer uitgaven vorderen en bovendien bemesting en bevoeiing noodig zijn. Hij meent, dat men er voor een eventueelen export zal aangewezen zijn op de Dwergbanaan, het product der Canarische eilanden, omdat de Congovariëteit eenige minder gunstige eigenschappen heeft. Hij wil, zooals reeds meer geopperd, een deel van de laadruimte der geregeld op Suriname varende schepen voor het bananenvervoer zien ingericht, teneinde met niet te groote kosten en risico de cultuur te beproeven. Ook beveelt hij daartoe de methode aan om, behalve in den winter, deze vruchten als deklading naar Europa te verschepen.

Hierover valt te zeggen, dat de proeven met het vervoer van bananen als deklading tot dusver geen bevredigende resultaten hebben opgeleverd en vast staat, dat het in schepen met daartoe ingerichte koelruimen geschieden moet. Wel hebben deze proeven wederom bewezen, dat de Surinamebanaan — de proeven golden voornamelijk de Congovariëteit — hier zeer gewaardeerd wordt en door den betrokken importhandel ver boven het product der Canarische eilanden wordt gesteld. Ook een paar Congo-zendingen, een tiental jaren geleden hier aangevoerd in een vleeschboot, hebben een goed onthaal gevonden.

De Dwergbanaan, de Canarische variëteit, die ook in Suriname voorkomt, is gevoelig, zou in kratten verpakt moeten worden, het-

geen kostbaar is. Bovendien geven importeurs de voorkeur aan de Congo.

De superieure Gros Michel komt na de ervaringen met deze voor de Panamaziekte zoo vatbare variëteit niet voor de grootcultuur in aanmerking. Wellicht nog voor den kleinen landbouw, die haar verspreid op kleine veldjes planten kan met minder gevaar van infectie.

Voor den export zal men op het oogenblik in hoofdzaak op de Congo aangewezen zijn. De kolonie heeft daarvan ook het meeste plantmateriaal ter beschikking, ruim 300.000 stoelen.

Verder is er nog de Bumulan, die tot dusver eveneens immuun tegen de Panamaziekte gebleken is. Daarvan is in de geheele kolonie slechts een gering aantal stoelen aanwezig en moet er nog kennis mee worden opgedaan.

De verkrijging van nog meer goede, resistente variëteiten is van groot belang voor de toekomst.

De ervaringen met de Congo doen verwachten, dat deze soort, mits niet te rijp geoogst, in schepen met koelruimen in goede marktconditie zal overkomen.

Het idee om een deel der laadruimte van op Suriname varende schepen voor het vervoer van bananen in te richten, is niet voor verwezenlijking vatbaar gebleken. De zaak is meermalen met de directie der West-Indische mail besproken. Wegens de onevenredig hooge kosten der installatie eener koelinrichting voor een deel der laadruimte wil deze er niet toe besluiten.

Waar de voldoende houdbaarheid der vruchten op de vrij lange zeereis naar hier evenals de geregelde cultuur te beproeven valt, men voor het vervoer geen kleine, geschikte koelruimen kan vinden en dus op speciaal ingerichte vruchtenschepen zal aangewezen zijn, zullen de cultuurproeven op vrij groote schaal genomen moeten worden, willen de schepen volle lading krijgen. Zonder uitzicht op volle ladingen krijgt men ze niet aan het varen. Er zijn thans onderhandelingen gaande met een vruchtenimport-combinatie hier te lande voor de afneming en de verschepping. De cultuurproef zou tenminste 660 H.A. moeten omvatten, door vele plantages, ieder voor een klein deel, op coöperatieven grondslag aan te leggen. Het uitzicht, dat zoo'n proef, die voor de plantages geheel het karakter van een bijcultuur heeft, behoorlijke winst zal opleveren, is volgens de begrooting gunstig. Als de onderhandelingen tot resultaat leiden, ligt het op den weg van de regeering steun te verleenen, o. a. door deel te nemen in de coöperatie. Daartoe biedt de gouvernements-koffieonderneming Slootwijk een zeer

gunstige gelegenheid, ook omdat deze onderneming over meer plantmateriaal beschikt dan eenige andere in de kolonie. Als het Sur. gouvernement dus in de gelegenheid wordt gesteld, eenige porties op Slootwijk voor haar rekening in aanplant te brengen, wordt het belang der kolonie op uitnemende, practische wijze gediend. Te meer zal het plan de sympathie van den Minister van Koloniën en den Gouverneur van Suriname kunnen hebben, omdat, als de resultaten gunstig blijken, de kleine landbouw aan een vruchtenexport op groote schaal zal kunnen deelnemen. De in gang zijnde onderhandelingen zijn feitelijk een voortzetting van besprekingen ter zake, een paar jaar geleden vóór diens vertrek naar de kolonie, ingeleid door den tegenwoordigen directeur van landbouw, den heer Snellen. Na het intreden van de economische crisis is de zaak blijven rusten en thans heeft de met verlof hier vertoevende planter, de heer van Emden, opnieuw onderhandelingen met importeurs geopend.

Aangaande katoen geeft de heer P. in zijn rapport eenige bijzonderheden over den gouvernementsproefaanplant aan de Matapica, een streek dicht bij de kust gelegen, waar de droge perioden langer zijn dan elders in de kolonie. De oogst blijkt bevredigend te zijn geweest, terwijl het product zeer gunstig is beoordeeld, ook om de buitengewone vezellengte.

In de uitgestrekte kuststreken met minder regenval acht rapporteur gunstige voorwaarden voor deze cultuur aanwezig, terwijl ziekten in het gewas tot dusver van weinig beteekenis zouden zijn.

Hier moge worden opgemerkt, dat de langstapelige Sea Island variëteit, die beproefd wordt en ook de langstapelige Egyptische katoensoorten als Mit Afifi, Abassi en Yannovitch als gewas veel gevoeliger zijn dan de kortstapelige.

In vochtige, tropische klimaten voelen de langstapelige zich minder goed thuis en eindigen de proeven als regel met opgeven wegens degeneratie of hevige insectenplagen en niet zelden ook wegens mislukking van den oogst door ontijdige regenbuien.

Ik hoop zeer voor Suriname, dat het daar anders zal blijken, maar vrees er toch voor.

Niet onmogelijk, dat in bedoelde drogere kuststreken een sterke, kortstapelige soort zal willen stand houden, zooals op Java in de afdeeling Demak en op Sumatra in het Palembangsche, maar is de cultuur van dergelijke soorten niet loonend voor het kapitaal. In laatstgenoemde streken is het een vrij uitgebreide volkscultuur.

Voortzetting van de proeven met malachra en okrum, een paar

jute-achtige vezelgewassen, wordt door den heer P. terecht aanbevolen en proeven met *Hibiscus cannabinus* aangeraden, waarop een korte mededeeling volgt over een tabaksploeg op zwaren grond, daarna eenige beschouwingen over de sisalcultuur, waarvoor de schrijver evenals de studiegemeenschap geschikte terreinen in het binnenland langs de groote rivieren heeft gezien en aan welke cultuur hij op grond van de uitkomsten van den gouvernementsploeg-aanplant een goede kans geeft. Omtrent de onder „Sisal” door hem genoemde „Cantala” kan ik opmerken, dat deze als cultuurplant niet zoo rendabel gebleken is als de sisal.

In plaats van het door rapporteur met het oog op het transport zoo geschikt geoordeelde heuvelland zou ik voor deze cultuur de voorkeur geven aan meer effen, zacht glooiend terrein en als dat niet in voldoende uitgestrektheid te vinden is, aan goed af te wateren vlak terrein, ook al is op het laatste trekkracht noodig voor de beladen treinen. Dit te meer, waar deze cultuur het voordeeligt in wisselbouw gedreven wordt met andere gewassen, die op dergelijke terreinen mede de beste voorwaarden vinden.

De schrijver vermeldt niet of toepassing van machines in deze cultuur mogelijk is.

Het rapport der studie commissie acht dit tot zekere hoogte mogelijk.

Onder „Sinaasappelen” vindt men een oordeel over eenige in de kolonie voorkomende soorten, dat niet onverdeeld gunstig is. De onverteerbare vezel wordt op gezag van deskundige zijde een groot bezwaar genoemd. De *Lambs Summer*, een kleine in Suriname geïmporteerde sinaasappel, die weinig vezel heeft, valt het meest in 's schrijvers smaak. Z. i. kan deze variëteit en de *Pompon* met weinig risico worden aangeplant. Voor groote aanplantingen acht hij den tijd nog niet gekomen. Daartoe zouden nadere onderzoekingen zijn in te stellen, door kruising verschillende eigenschappen meer ontwikkeld, andere aangekweekt dienen te worden. Zooals de cultuur thans gedreven wordt, ziet rapporteur er voor den uitvoer niet veel toekomst in wegens de groote variabiliteit.

Hieromtrent valt aan te teekenen, dat er van een eigenlijke cultuur in de kolonie nog geen sprake mag zijn. De grootste produceerende aanplant is ± 14 H.A. groot en deze aanplant is al 10 à 12 jaar oud. Men beschikt thans reeds over meer en beter oeculeermateriaal. De soorten toonen inderdaad een groote verscheidenheid en ook van de goede inheemsche variëteiten is alleen het sap te nuttigen, dat intusschen overvloedig en overheerlijk is. Ik meen, dat eenige goede inlandsche soorten reeds meer vermenigvuldigd

zijn dan de heer P. denkt. Dit jaar zijn verschillende proefzendingen van Suriname te Amsterdam aangevoerd als losse lading, dus niet in koelruimen. De sorteering en verpakking lieten veel te wenschen en het percentage, dat rot aankwam, was groot. Toch hadden die zendingen groote sinaasappelen veel belangstelling en goeden aftrek tot loonnende prijzen, trots de minder aantrekkelijke kleur dan het product van Zuid-Europa, waaruit ook valt af te leiden, dat bij de groote hoeveelheid smakelijk sap, die de vrucht bevat, het vezeleuvel niet al te hoog wordt aangeslagen. Dit neemt niet weg, dat, als men van een cultuur wil spreken, deze in de kolonie nog in de kinderschoenen staat, waarop het betoog van den heer P. neerkomt.

Een kleine appel als de Lambs Summer heeft ook bezwaren. Klein stuk, kleine prijzen. Indien voldoende oculaermateriaal der beste inheemsche soorten te krijgen is, — de oude, veel produceerende moederboomen zijn er meen ik ook nog, — zal de cultuur daarvan, naar ik vertrouw, loonend blijken. Intusschen blijve men zoeken naar meer edele, goed produceerende variëteiten met forschen appel.

De soorten moeten apart en nauwkeurig op grootte gesorteerd worden en het vervoer moet ook in vruchtenschepen geschieden.

De heer P. wijst in zijn rapport nog op de smakelijke sinaasappelwijn, in de kolonie gemaakt. De prijs schijnt voor export te hoog te zijn. Fabrikant is de heer Fernandes van Kwatta, die verscheidene oculaties van goede inlandsche soorten op zijn grond geplant heeft.

Na nog een gunstig oordeel over de cultuur van grapefruit en ananas voor de kolonie te hebben gegeven, volgen eenige beschouwingen over de cassave, waaruit de tapiocaproducten gewonnen worden. Voor dit gewas wijst het rapport op de mogelijkheid van machinale grondbewerking op wortelvrij terrein.

De studiecommissie wees eveneens daarop.

Hier valt op te merken, dat voor dit gewas in grootcultuur wortelvrij terrein noodig is. Zoowel het plantklaar maken van den grond als het onderhoud geschiedt met den ploeg, het plantklaar maken geheel, het onderhoud gedeeltelijk. De cultuur leent zich uitmuntend tot wisseling met agave, op Java ook met tegallansuikerriet, welk laatste in Suriname op de lichte gronden niet uitgesloten behoeft te zijn. Evenals voor riet, zijn voor agave en cassave groote fabrieksinstallaties noodig, wil men haar producten op beduidende en moderne schaal winnen. Aan het transportwezen worden voor de oogsten dier gewassen hooge, moderne eischen gesteld.

De heer P. zal bij nader inzien wel tot de overtuiging gekomen zijn, dat de handige Amerikaansche rooiwerktuigen of machientjes voor knolgewassen niet bruikbaar zijn voor de vol uitgegroeide wortelkransen van cassave. Ook voor dit cultuurgewas acht rapporteur de heuvelstreken in de nabijheid der groote rivieren bijzonder geschikt met het oog op het worteltransport. Daargelaten de meer of mindere geschiktheid van den bodem in de heuvelstreken geef ik ook voor de grootcultuur van dit gewas verre de voorkeur aan meer egale terreinen dan aan heuvelland, waaronder ik niet versta licht golvend terrein, hetgeen bruikbaar is.

Het rapport beveelt goed opgezette proeven met dit gewas aan.

Hierna komt de rijst aan de beurt, waarover het oordeel van den heer P. gunstig luidt. Gememoreerd wordt, dat in de Nickeriepolers door den kleinen landbouw een goede oogst gemaakt wordt zonder grondbewerking. De factoren voor een machinaal rijstbedrijf worden gunstig geacht, waarop volgt: „Nochtans zal de praktijk moeten uitwijzen of bij gebruikmaking van machinalen arbeid het product aldaar goedkoop kan worden gewonnen”. Dit is een voorzigtiger standpunt dan uit zijn artikelen spreekt.

Over het arbeidsvraagstuk bevat het rapport een uitvoerige paragraaf. Het vangt aan als volgt:

„Zooals uit het vorenstaande reeds is kunnen blijken, is de wijze van voorziening in het te kort aan werkkrachten een der meest op den voorgrond tredende vraagstukken in Suriname. Zonder een bevredigende oplossing van het arbeidersvraagstuk zal de groote landbouw, de voornaamste bron van welvaart voor de kolonie, niet wederom tot ontwikkeling kunnen komen.”

Later volgt:

„Elk streven om de immigratie, die in de eerste plaats ten doel moet hebben, om aan de particuliere industrie de noodige werkkrachten te verschaffen, dienstbaar te maken aan de verdere vermeerdering van het geringe zielental der kolonie, verdient ten zeerste toejuiching.”

En dan nog:

„De werkvolkkwestie in Suriname zal en voor de Regeering en voor de particuliere industrie een onderwerp van voortdurende zorg uitmaken.”

Wat blijft er na deze verklaringen over van het in zijn artikelen tot de studiecommissie gerichte verwijt, dat deze het vraagstuk der voorziening in „levende kracht”, de term van den heer P., in haar rapport zoo sterk naar voren bracht.

Onder hetzelfde hoofd heeft rapporteur de in 1921 in werking

getreden voorwaarden van aanwerving opgenomen. Ik geloof, dat de schrijver zich vergist, waar hij de aanvoerkosten op gemiddeld f 260 per immigrant stelt. Dat was het bedrag vóór den oorlog. Toen het aandeel der planters op 15 ct. per hoofd per werkdag werd gesteld, bedroegen de aanvoerkosten meer dan het dubbele van dat bedrag.

Omtrent den hier geciteerden aanhef van genoemd hoofdstuk zij opgemerkt, dat de arbeidsvoorziening als volkomen opgelost beschouwd mag worden, zoolang de emigratie onder contract van Java mogelijk blijft. Welke practisch denkbare uitbreiding de groote landbouw in Suriname ook zou mogen krijgen, er is geen twijfel aan, dat Java de werkkrachten zal leveren. Men moet echter verder zien. De eenmaal gevestigde ondernemingen moeten verzekerd zijn van continuïteit en daarom zit het bevolkingsvraagstuk inclusief de kolonisatie op de plantages onvermijdelijk vast aan het arbeidersvraagstuk, welk laatste voor de naaste toekomst dus feitelijk geen vraagstuk meer is, maar dat later weer zou kunnen worden, hetgeen Demerara op het oogenblik bewijst. Op den duur zal het land zelf in de arbeidsbehoeften moeten kunnen voorzien. Vooral in de centra van den grooten landbouw moet de vestiging van gouvernementen wege bevorderd worden en iedere nieuwe onderneming zal een groot terrein te reserveeren hebben voor de kolonisatie.

Gezien de rustelooze beweging in Indië, die naar afschaffing der poenale sanctie als einddoel wil sturen, dreigt met het verstrijken der jaren de kans op snelle ontwikkeling van Suriname te verlopen.

Over de kolonisatie handelende, geeft de heer P. eenige beharzenswaardige wenken om het den Javanen, die zich overigens in Suriname goed thuis voelen en tevreden zijn, zoo gemoedelijk mogelijk te maken.

De instelling eener commissie door den Gouverneur van Suriname, welke commissie tot taak heeft het bevolkingsvraagstuk in zijn vollen omvang te bestudeeren, waartoe mede behoort de bevordering van immigratie in de kolonie, is een wijze daad. Moge deze commissie actief zijn. Een voornaam deel van haar taak zal ook zijn, practische middelen te beramen, die het geboortecijfer kunnen doen stijgen en het sterftcijfer doen dalen.

Dat het van groote beteekenis zal zijn, indien het mogelijk mocht blijken — zij het voor enkele hoofdcultures — een groot percentage van den noodigen arbeid door machines te doen verrichten, waarover een volgend hoofdstuk van het rapport handelt, zal wel niemand den rapporteur betwisten.

Dat heeft men in Suriname reeds begrepen, voordat de heer P. zijn artikelenserie publiceerde en voordat de meergenoemde studiec commissie de kolonie had bezocht, dus vóór 1919. In het rapport der commissie vindt men de proef van den heer Shields met den Averytractor en discploeg op de suikerplantage Alliance beschreven en het rapport P. geeft daarover mede eenige bijzonderheden. Ook had de firma Kersten & Co. destijds zoo'n stel voor ploegwerk ingevoerd, echter niet in werking gesteld. Deze tractor was te zwaar gebleken en had meer gebreken. Intusschen was op Alliance aangetoond, dat het kon. Alleen de machine of de methode deugde niet.

De aanplant slaagde op dien beploegden grond uitstekend. Wat kon men in de kolonie toen anders doendan afwachten tot wat beters werd geboden? Dat betere meende men ten tijde, dat de studiec commissie er was, te zullen krijgen in den zooveel lichter Clevelandtractor, waaromtrent gunstige berichten uit Demerara kwamen. Men aarzelde niet zich ter plaatse op de hoogte te stellen en successievelijk is door particulieren en naar ik meen ook door het dept. van landbouw een zeker aantal ingevoerd. De Surinamebladen hebben berichten gegeven over ploegdemonstraties met verscheidene dezer tractoren tegelijk en omtrent beploeging met deze tractie van een rijstveld in den Saramaccapolder. Op den zwaren, dikwijls natten kleigrond van de kuststrook zal deze tractor ook niet onder alle omstandigheden voldoen; op zandigen grond beter. Vreemd, dat de heer P. niets over deze proeven, zij mogen op de zware klei dan niet het verwachte resultaat gehad hebben, in zijn rapport vermeldt. Intusschen toonen zij, dat na de proef van den heer Shields meer in die richting in de kolonie is gedaan dan uit het rapport P. spreekt. Dat Suriname op dit gebied niet kan experimenteren gelijk de kapitaalkrachtige Javaondernemingen ligt voor de hand, maar dat het vraagstuk er zoo geringe belangstelling zou hebben als de heer P. vermeent, is in strijd met de feiten.

Intusschen moet vooral niet uit het oog verloren worden, dat voor het plantklaar maken van rietgronden het vraagstuk voor de Javafabrieken veel brandender is dan voor die in Suriname en deze zijn daar op het oogenblik feitelijk de eenige belanghebbende partij, daargelaten de toepassing in de rijstpolders, waarover straks meer.

Dat klinkt wellicht vreemd, doch men bedenke, dat de rietplanter op Java als regel jaarlijks den geheelen aanplant in den grond te brengen heeft; bij late oplevering der gronden door de bevolking heeft het dikwijls heel wat voeten in de aarde, wil men op tijd

zijn. In Suriname daarentegen met meerdere snitten en de vrije beschikking over den grond, vernieuwt men jaarlijks slechts een klein deel van den aanplant en dat kan men betrekkelijk rustig aan doen. Ook uit dezen hoofde is het dus verklaarbaar, dat men in Suriname voorzichtig is met groote sommen aan dergelijke proeven te besteden, een meer afwachtende houding aanneemt, op de resultaten van proeven elders wacht om eerst dan tot aanschaffing van een of ander ter beproeving over te gaan als men goede kans denkt te hebben, dat het geld niet weggegooid is.

De heer P. geeft zeer uitvoerige citaten uit brieven en verslagen, ook van een leverancier, waarin beschreven wordt, hoe in 1921 op Java voor de zware kleigronden (Reynoso-systeem) een oplossing gevonden is door voortbeweging van de geulploeg langs een kabel met motorlieren aan weerszijden van het veld. Dus het oude systeem der z.g. stoomploegen met dit verschil, dat de locomobielen zijn vervangen door motoren. Voor het trekken van den geulploeg op de zware klei voldeed het tractorsysteem er nog niet.

Uit een geciteerd schrijven van den directeur van landbouw aan den heer P. na diens vertrek uit Suriname blijkt, dat men er in de kolonie niet kon uitkomen, welke tractor het gewenschte werk op een der suikerplantages zou moeten doen. Laatstgenoemde zal er, in de kolonie vertoevende, dus evenmin zijn uitgekomen en voor het rapport gebaat zijn geweest met de latere berichten van Java omtrent kabeltractie.

Volgens den hier te lande vertoevenden O.-I. landbouwleeraar K. van der Veer, die in verschillende lezingen zijn ervaringen in het mechanisch rijstbedrijf Selatdjaran bij Palembang ten beste gaf, moeten de hem door den heer P. medegedeelde algemeene voorwaarden in Suriname voor een dergelijk bedrijf buitengewoon gunstig zijn.

Voor het ploeg-en egwerk stelt genoemde landbouwleeraar kabeltractie verplicht. Hij meent, zoo zegt het rapport, dat het werk zoo geschikt kan worden, dat het onkruid voldoende bestreden wordt, ook het lastige en snel opschietende paragraas. Volgens dezen deskundige moet de rijstsoort stijf en lang stroo hebben, resp. voor het snijden met de machine en het dorschen, mag niet legen en vervuilen, als wanneer oogsten met een zelfbinder niet mogelijk is. Volgens den heer P. meent men in de kolonie wel zoo'n rijstsoort te hebben. Hij somt enkele punten op, die nog nader onderzocht moeten worden, alvorens te kunnen zeggen of een mechanisch rijstbedrijf in Suriname zal slagen. Dat zijn: een onderzoek naar een geschikte rijstsoort, de meest afdoende wijze van

bestrijding van het snel ontwikkelende paragrass, de te benutten tractie voor den zelfbinder, indien de tractor niet mocht kunnen dienen wegens te natten grond en eindelijk de kostprijs.

De door hem gedachte muil-dierentractie voor snijmachine en zelfbinder past niet goed in zoo'n modern bedrijf en zou in de praktijk ook op bezwaren kunnen stuiten wegens te natten grond. Bij een goed doordacht wegensstelsel acht hij voor de groote Sur. rijst-polders stoomlocomobielen voorloopig de meest goedkoope en beste krachtopwekkers.

Als men het in Suriname zoo ver kan brengen, dat men den kostprijs weet vast te stellen, waarop het ten slotte aankomt, weet men tevens of een mechanisch rijstbedrijf daar zal slagen. Wat den kostprijs betreft, zijn de uitkomsten op Selatdjaran, naar ik meen, tot dusver niet gunstig.

Nu zegt dat niet alles. In onbekende nieuwe bedrijven heeft men dikwijls jaren noodig, voor de moeilijkheden volkomen overwonnen zijn en de meest economische wijze van werken gevonden is.

Bezwaren tegen een groot mechanisch rijstbedrijf zijn m.i. de belangrijke risico's, aan het rijstgewas verbonden, waartegenover niet kan gesteld worden een buitengewoon hooge geldopbrengst per vlakteenheid. De heer P. geeft geen raming van het voor dergelijk bedrijf benoodigde kapitaal. In afzienbaren tijd zal het particuliere kapitaal zich m.i. niet voor het mechanisch rijstbedrijf in Suriname interesseeren en op den weg van het gouvernement ligt het niet, te minder omdat de rijstproductie in eigen behoefte kan voorzien. In Oost-Indië is dit niet het geval en werd de proef op Selatdjaran ingezet om te trachten, daarin verbetering te brengen. Dit alles sluit niet uit, dat de rijstbouwers in de Sur. polders t.z.t. profijt kunnen trekken van machinale grondbewerking, zaaien oogstmachines. Als eenmaal vaststaat, welke machines en methoden het goed doen en ook het voordeel is aangetoond, kan de exploitatie van zulke machines tegen bepaalde bewerkingsprijzen door particulieren, het gouvernement of in coöperatie geschieden.

Het rapport der studiecommissie doelde reeds op een en ander. Voor klein individueel grondbezit is de toepassing echter weinig geschikt. Daartoe zal zich eerst een klasse middenstandslandbouwers in de rijstpolders moeten hebben ontwikkeld. De opgezeten bezitten thans dooreen 2 à 3 H.A. Voor hen is het beter, dat ze den arbeid zelf doen met behulp van ploegvee, in plaats van hen te laten toezien, hoe de machine het voor hen doet.

Voor den rijstbouw, als thans in de kolonie uitgeoefend, is het

van veel en veel meer belang naar een krachtige ontwikkeling van den veestand te streven en jaarlijks een flinke post op de begroo-ting te brengen, teneinde dat doel door den invoer van prima fok-vee enz. te bevorderen dan bedragen uit te trekken voor machina-le proeven.

Betreffende de benutting van waterkracht zegt het rapport al-leen, dat voorloopige waarnemingen van stroomversnellingen zijn gedaan en instrumenten zijn aangevraagd voor de eigenlijke opne-mingen, terwijl het ter zake in 1919 in Demerara met gunstigen uitslag ingesteld onderzoek gememoreerd wordt.

Over wegeaanleg geeft rapporteur een uitvoerig betoog ten be-wijze, dat meer verkeerswegen over land, deze mogen dan op zich zelf gewenscht zijn, niet noodig zijn, waar de vele goede waterwe-gen zeer voldoende in de behoefte voor vervoer en verkeer voor-zien.

Onbegrijpelijke 20 eeuwsche gedachte ten opzichte van een land, welks ontwikkeling wordt beoogd.

Hoe zou ons eigen land met zijn net van goede waterwegen het thans kunnen stellen zonder goede landwegen en hoe zou het zon-der deze tot de huidige ontwikkeling gekomen zijn?

Niemand zal er aan denken, den aanleg van verharde landwe-gen voor het Suriname van heden en de naaste toekomst te beplei-ten ten behoeve van het groote vrachtvervoer; daarvoor zijn de waterwegen aangewezen. Voor een krachtige ontwikkeling der vestiging en van den landbouw moet uitbreiding van goede com-municatiemiddelen over land echter een der voornaamste ver-eischten genoemd worden.

Vergis ik mij niet, dan voelen de opgezetenen van den Saramac-capolder groote behoefte aan een goeden weg naar de stad. Het-geen rapporteur voor de Nickeriepolders in de toekomst gewenscht acht, nl. een goed doordacht wegstelsel, kan voor de groote ge-meenschap geen overbodige zaak genoemd worden. Uitvoeriger behoef ik er niet op in te gaan.

Had rapporteur betoogd, dat de tijden thans slecht zijn, de schatkist berooid, dat wegeaanleg en onderhoud kostbaar is en de kolonie het daarom maar verder met haar 50 K.M. verharde, smalle wegen moet zien te stellen tot voorspoediger tijden, dan waren zijn argumenten meer aannemelijk geweest.

In zijn slotbeschouwingen geeft rapporteur te kennen, zich niet te kunnen vereenigen met het oordeel der studiecommissie, dat met oogenblikkelijke offers van Nederland, n. l. de beschikbaar-

stelling van 50 à 60 miljoen, te verdeelen over 10 jaren, het mogelijk zou wezen de kolonie weer tot bloei te brengen, welk bedrag voor het groote deel zou moeten dienen om in een tijdvak van 10 jaren 100.000 immigranten van Java in te voeren. Gegeven den tegenwoordigen toestand van inzinking der kolonie, zou z. i met dezen maatregel het tegenovergestelde worden bereikt dan verwacht werd, daar die menschen er geen loonenden arbeid zouden kunnen vinden noch zich door zelfstandigen arbeid in de naaste toekomst een behoorlijk bestaan kunnen verwerven.

Deze beschouwing wekt den schijn, dat de schrijver het rapport der studiecommissie gewild uit het verband gérukt heeft. Waar laatstgenoemd rapport door hem bestudeerd is en ook het artikel van den heer Kasteleyn en ondergeteekende in de West-Indische Gids van Juli 1921 hem niet onbekend zal zijn, drong de hier uitgesproken gedachte zich bij lezing der slotbeschouwingen van den heer P. sterk op. Ik zou te uitvoerig worden, indien ik hier andermaal met talrijke citaten uit het rapport der studiecommissie zou aantoonen, in welk licht het daarin voorkomende groote immigratieplan moet worden gezien. Wie zich daarvoor mocht interesseeren, leze laatstgenoemd artikel in de West-Indische Gids en sla het rapport der studiecommissie er op na.

Dat dit rapport ter perse ging in September 1919, dus in een tijd van grooten voorspoed, toen het hier te lande beschikbaar kapitaal snel aanwies en het oogenblik dus gunstig leek om de daadwerkelijke belangstelling voor de kolonie op te wekken, blijkt de heer P. ook geheel uit het oog te hebben verloren. Ik kan hem verzekeren, dat de commissie, ware haar onderzoek in een tijd als wij thans beleven ingesteld, zou hebben begrepen, dat er niet de minste kans zou bestaan het Nederlandsche kapitaal voor de cultures in de kolonie te winnen op een schaal van beteekenis, zoolang niet de goede jaren voor de groote cultuurlichamen waren teruggekeerd. Haar ten deze voor de naaste toekomst voornaamste tot de regering gericht advies ware, in korte woorden samengevat, dan zonder twijfel geweest: „Verleen den grooten landbouw in Suriname krachtigen steun om in stand te houden, hetgeen bestaat.” Niet waarschijnlijk echter, dat in een tijd van zoo diepe inzinking een Suriname Studie-Syndicaat tot stand gekomen was om een commissie uit te zenden tot een onderzoek naar de mogelijkheden voor het kapitaal.

Nog verliest de heer P. uit het oog, dat het verantwoordelijkheidsgevoel der commissie haar als eerste voorwaarde een groote zekerheid omtrent een niet te kostbare arbeidsvoorziening, ook

voor een meer verwijderde toekomst moest doen stellen, wilde het van nature rijke Suriname als cultuurland door haar aanbevolen kunnen worden.

Wat is een land met luttele werkkrachten?

Die meer verwijderde toekomst, de kern der puzzle, waarop het voor alle plannen tot vestiging van nieuwe, groote landbouwbedrijven in de kolonie aankomt, heeft niet de aandacht van dezen rapporteur gehad als gewenscht is. Temeer ware daartoe aanleiding geweest bij de door hem gedachte reusachtige ontwikkeling van den grooten landbouw als straks zal blijken.

Hoe zou het kapitaal zich op groote schaal voor de cultures in Suriname durven interesseeren, indien de zekerheid ontbreekt, dat het moederland zich groote financieele offers wil getroosten met het einddoel, het land beter en doelmatig te bevolken.

Men trekke ook leering uit hetgeen zich thans in Demerara voordoet, waar de immigratie steeds op krachtige wijze door het gouvernement bevorderd is, de suikerfabrieken echter niet tijdig genoeg die uitgebreide maatregelen voor de kolonisatie eener vrije arbeidersbevolking op de ondernemingen getroffen hebben, welke een onafwijsbare eisch voor de toekomst gebleken zijn. Hoe nijpend is daar het gebrek aan arbeiders in de suiker reeds geworden, nu de immigratie onder contract sedert eenige jaren opgehouden heeft en hoe lastig blijkt de oplossing dier moeilijkheden voor regeering en planters te zijn.

De groote landbouw in Suriname mag zich tegenover Demerara gelukkig achten in de Javanen een volk te importeerden, dat veel minder naar absolute zelfstandigheid streeft dan de Br. Indiërs, zich veel gemakkelijker op de ondernemingen zal laten koloniseeren en ook zonder contract voor een belangrijk percentage loonarbeid zal blijven verrichten. Daarom stichte men de gouvernementsvestigingsplaatsen ook goed verdeeld over de groote landbouwcentra, waarmede alle partijen gediend zijn.

De kostbare maatregelen, die tal van slecht bevolkte landen zich getroost hebben en zich nog getroosten voor bevolkingsaanwas, mogen hier even worden aangeroerd.

Volgens de pers is nu weer door de regeering van West-Australië een immigratieplan ontworpen, dat beoogt om in een tijdvak van 3 jaren 75000 Britsche onderdanen, mannen, vrouwen en kinderen, in dien staat zich te doen vestigen, waarmede 6 miljoen pond sterling gemoeid zijn, d. i. bijna / 1000. per hoofd.

In de slotbeschouwingen zegt de heer P. Suriname in het algemeen geschikt te achten voor een met moderne toepassingen op

groote schaal gedreven particuliere landbouwindustrie, in de eerste plaats van de suikerrietcultuur.

De in zijn artikel min of meer veroordeelde kuststrook, als voor moderne toepassingen weinig geschikt, wordt nu voor de cultures volkomen gerehabiliteerd. Over de lichte gronden in het binnenland geen ander inzicht dan de studiec ommissie gaf.

Het rapport P. bevestigt, dat vele van diens in artikelen vastgelegde denkbeelden over de vervanging van levende door mechanische kracht, voorloopig wel denkbeelden zullen blijven, zooals ik reeds schreef in de W.I. Gids van Febr. '22. De in het rapport genoemde moderne toepassingen in het veldwerk strekken zich nauwelijks verder uit dan de commissie aannam, dat zou kunnen en moeten geschieden.

Thans wordt het reusachtige kustgebied in zijn geheel voor vrijwel alle cultures door rapporteur geschikt geacht, in het bijzonder eenige uitgestrekte meer open terreinen, omdat deze met z. i. weinig kosten in te polderen en in cultuur te brengen zijn. Zonder al te veel risico, aldus de heer P., zullen op deze en op de overige in Suriname beschikbare terreinen landbouwondernemingen op groote schaal tot stand gebracht kunnen worden, welker omvang de totale oppervlakte op Java verre zal overtreffen. Behalve suiker, koffie, cacao, rijst en bananen wordt het kustgebied eveneens geschikt geacht voor sisal, sinaasappelen, grapefruit, ananas en wellicht, zulks op gezag van een landbouwleeraar, ook cassave, hoewel laatstgenoemde cultures eigenlijk een lichtere grondsoort vorderen.

Alle genoemde cultures kunnen dus volgens rapporteur naast elkaar in het kustgebied gedreven worden, zoodat het, naar hij opmerkt, mogelijk zal zijn uitgebreide ondernemingen met gemengde bedrijven in het leven te roepen, waardoor het risico verdeeld en een meer economische benutting van werkkrachten verkregen wordt.

De studiec ommissie meende in haar oordeel meer select te moeten zijn, uitgaande van het principe, dat het welslagen van cultuurondernemingen de beste kansen heeft daar, waar de gewassen de beste voorwaarden vinden en voor sommige gewassen kan dat het poldergebied niet zijn.

Ik zou te uitvoerig worden als ik hierop thans dieper inging. Terloops moge ik hier opmerken, dat in het kustgebied de cultuur van bananen mij bij uitstek geschikt lijkt voor wisseling met suikerriet.

Voor inpoldering der meer open terreinen noemt rapporteur cij-

fers van f 200.— en f 100.— per H.A., naar gelang gebruik wordt gemaakt van handenarbeid of van mechanische hulpmiddelen. Voor een inpoldering als de bestaande plantages hebben, die proefondervindelijk goed gebleken is, geloof ik die cijfers veel te laag.

Behalve wellicht voor rijst, is het nog zeer de vraag of de keuze van dergelijke open terreinen in het algemeen de voorkeur verdient boven die, begroeid met opgaand hout. De laatste liggen, te oordeelen naar den waterstand op de niet of weinig beboschte terreinen, hooger dan deze boven het grondwaterpeil, zoodat ze gemakkelijker af te wateren zullen zijn, hetgeen een belangrijke factor is.

De inpoldering speciaal voor rijst eischt minder uitgravingen, dus minder kosten dan voor andere cultures.

De heer P. eindigt met eenige voorstellen aan de regeering, die neerkomen op:

een onderzoek naar het geheele als zeer geschikt geoordeelde Nickerieterrein, annex een onderzoek naar de bevaarbaarheid van de Corantijn voor zeeschepen met ± 20 voet diepgang, een onderzoek naar de bruikbaarheid van baggermachines voor den aanleg van dijken en afwateringskanalen, voorts het beschikbaar stellen van een som voor een proef met mechanische grondbewerking.

De gegevens der drie eerste verlangens zijn volgens schrijver door de kolonie te verstrekken en voor de machinale grondbewerkingsproeven wordt de aanschaffing eener installatie met kabeltractie aanbevolen, waarover de berichten goed luiden.

Een te 's-Gravenhage gevestigd ingenieurbureau heeft zich volgens hem bereid verklaard, gedurende 3 maanden de proeven te leiden. Eerst na gebleken goede werking zal het gouvernement de installatie moeten aankopen.

De kosten worden geraamd op 110 à f 120.000.

Tenslotte wordt aanvang en voortgang met verschillende cultuurproeven aanbevolen en ook nog een nader onderzoek naar eenige open terreinen in de kuststrook en naar de bezuiden daarvan liggende lichte gronden.

De gunstige streek tusschen Nickerie en Corantijn, waar de groote rijstpoldeis en eenige ondernemingen liggen, verdient ongetwijfeld verdere belangstelling en in het algemeen kan een onderzoek naar terreinen in de kuststrook en in het binnenland zeer nuttig worden geacht.

De uitgestrekte natte, open terreinen in de kuststrook stellen

aan het fysiek van onderzoekers te hooge eischen om meer dan een zeer oppervlakkigen indruk van af de een of andere rits te mogen verwachten. De ervaringen van onderzoekers naar het weg-tracé Coppenamepunt-Coronie bewijzen dat. Wie in zulk terrein geweest is, weet, dat zoo'n onderzoek gemakkelijker aan te bevelen dan te verrichten is. Over een destijds volgens de Surinamers voorgenomen onderzoek naar de Coppename-Wajombo-Nickerievlakte door den heer P., waarvoor kappers waren vooruitgezonden, geeft het rapport geen mededeeling.

Ook vindt zijn in artikelen gemaakte propaganda voor de lichte gronden aan den middenloop der groote rivieren in combinatie met een uitgebreide toepassing van mechanische hulpmiddelen nauwelijks weerklank in dit rapport.

Summa summarum biedt het na vroegere rapporten geen nieuwe gezichtspunten, terwijl de aantooning der levensvatbaarheid van landbouwbedrijven in Suriname met toepassing van moderne cultuurmethoden in hoofdzaak bestaat in het advies om de sedert 1918 in de kolonie ondernomen proeven met mechanische grondbewerking middels tractoren voor landsrekening door te zetten met gebruik van kabeltractie, naar aanleiding van recente proeven daarmee op Java.

Late de regeering die proeven verder rustig aan het particulier initiatief over.

Voor het oogenblik is de kwestie voor de Sur. rietplanters niet zoo brandend of ze kunnen het verloop der doorgezette proeven op Java afwachten, om zich daarnaar te richten dan wel, indien er te groote bezwaren aan verbonden mochten blijken, naar wat anders uit te zien. In dezen tijd van malaise zal het aan de belangstelling van het kapitaal voor de kolonie niets afdoen of de proeven met kabeltractie daardoor wat later zouden komen.

Wat de toepassing in Suriname van mechanische hulpmiddelen in het algemeen betreft, herhaal ik hier, hetgeen ik reeds eerder in dit tijdschrift schreef: „Men kan er van overtuigd zijn, dat de in de practijk goed gebleken modernste toepassingen het grootkapitaal zullen vergezellen, dat zich nu en in de toekomst in dit immigratieland zal gaan vestigen en dat datzelfde grootkapitaal gedwongen zal worden steeds attent te blijven op verdere besparing van levende kracht”.

Voor den rijstbouw is de zaak ook niet zoo urgent, dat het gouvernement de kosten van meer dan één ton voor de aanbevolen proef op zich behoort te nemen.

De goede werking van dit van ouds bekende mechanische ploeg-

systeem laat weinig twijfel, hetgeen nog niet insluit, dat het onder alle omstandigheden voldoet of met voordeel toe te passen is.

Aan de oprichting van een groot machinaal rijstbedrijf zal het gouvernement van Suriname niet denken en de kleine landbouw, ook de rijstbouw met individueel gering grondbezit, is thans veel meer gebaat met maatregelen van het gouvernement, die de ontwikkeling van den veestapel tot verschillende doeleinden en de meer algemeene toepassing van ploegen en eggen met vee beoogen dan met dure studies voor machinale bewerking.

Tegen dat er zich een klasse middenstanders in den rijstbouw zal hebben ontwikkeld, zal deze van de suikercultuur in het eigen land en van de grootere rijstverbouwers in Demerara hebben geleerd, op welke meer moderne methoden zij aangewezen zullen zijn. Van machinale toepassingen op beduidende schaal kan men in het stadium, waarin de kleine landbouw in Suriname verkeert, nog niet veel verwachten.

De opvoeding van den kleinen landbouwer zoeken men voor de bewerking van den grond vooreerst in de hier aangegeven richting.

Maatregelen tot ontwikkeling van den veestapel voor ploegvee worden trouwens ook door den heer P. voorgestaan.

Den Haag, November 1922.